

HUP - Željko Ivančević, generalni direktor

izjava koja je objavljena u prigodnom broju Privrednog vjesnika, posvećenom održivom razvoju i sa EMAT-a, listopad 2003.

ODRŽIVI RAZVOJ U HRVATSKOM GOSPODARSTVU

Hrvatska je još 1972. godine prije održavanja 1. konferencije UN posvećene pitanjima zaštite ljudskog okoliša u Stockholmu donijela «Rezoluciju o zaštiti čovjekove sredine». U godini svjetskog skupa u Rio de Janeiru donesena je, usprkos ratu, Deklaracija o zaštiti okoliša kojom se Hrvatska opredjeljuje za održivi razvoj.

Imajući u vidu objektivne okolnosti uzrokovane ratom, tek od 2000. godine, od kada se bilježi spor ali pouzdan ekonomski oporavak, pitanje održivog razvoja Hrvatske učestalije se javlja na u raspravama o javnom, gospodarskom i civilnom sektoru.

U tom smislu razdoblje od stjecanja hrvatske državnosti obilježava neuobičajeno dinamična proizvodnja strateške dokumentacije na svim razinama i u različitim dijelovima društva. Nacionalni strateški dokumenti izrađeni i doneseni u posljednjih nekoliko godina mahom su se pozivali na održivi razvoj, ali to načelno opredjeljenje nije razrađeno u nastavku dokumenata.

«Načelima razvoja Republike Hrvatske» što ga je Vlada donijela u lipnju 2001., postavljen je ukupni razvojni okvir za preobražaj Hrvatske u suvremeno i uspješno društvo. Načela su dio još uvijek nezavršenog projekta strategije razvoja «Hrvatska u 21.stoljeću». Strategija je podijeljena u 19 područja. Najčešće primjedbe stručnjaka i javnosti odnose se na koncept induktivne strategije koji onemogućava postizanje razumne sinteze pa je pitanje razvoja kao cjeline ograničeno na općenite navode Načela. Koncept održivog razvoja Načelima se određuje kao ključni razvojni princip. Polazi se sa stajališta da se samo uravnoteženim djelovanjem može istodobno upravljati prirodnim resursima, ostvariti ekonomski razvoj, izbjeći nejednakosti koje bi mogle ugroziti socijalnu koheziju, pravdu i sigurnost, osigurati integraciju u globalno društvo uz zadržavanje vlastitog identiteta te pritom, uz visoke standarde zaštite, ne ugroziti ekološke sustave na kojima počiva ukupna kakvoća života sadašnjih i budućih generacija. Potrebno je pri tome napomenuti da koncept održivog razvoja nije ujednačeno zastupljen u svim dijelovima Strategije. Strategija je, naime, podijeljena u 19 zasebno razrađenih tematskih skupina, a opće opredjeljenje na održivi razvoj sustavno je razrađeno i prepoznatljivo u dijelu tih separata.

Prema Izvješčaju o društvenom razvoju –UNDP Hrvatska 2001. proizlazi da bi se gotovo svaka od sektorskih strategija unutar Strategije Hrvatska za 21.stoljeće mogla ostvariti kad bi se samo dopunila akcijskim planom, popunila dovoljnim budžetom i kad osim nje u Hrvatskoj ne bi bilo drugih strategija.

Slijedom rečenog, brojnost strategija ne ide u prilog njihovoj «održivosti», umanjuje jasnoću ciljeva te otežava praćenje i ocjenu učinaka provedbe. Zbog toga predstoji opsežan zahvat «od pojedinačnog prema zajedničkom» što podrazumijeva sažimanje, integriranje i usklađivanje strateških dokumenata. Ocjenu učinaka otežava i činjenica da strategije najčešće ne sadrže elemente za ocjenu provedbe – jasne ciljeve, vrijeme u kojem ih treba ostvariti, postupnost, pokazatelje i mjerila učinka, način provjere aktualnosti dokumenata i provedbe popravni mjera.

Pri donošenju strategija ali i zakona, valja naglasiti da se nerijetko podcjenjuje pa i sasvim izostavlja razmatranje troškova provedbe što je jedno od značajnih pitanja naročito kada se radi o gospodarstvu. Stoga se u budućnosti očekuje da će ocjena važećih strategija sa stajališta održivog razvoja biti jedan od bitnih ako ne i najvažnijih kriterija pri ocjenjivanju nacionalne razvojne strategije i sektorskih strategija.

Usprkos većoj otvorenosti postupaka pripreme strategija, kao i zakona utjecaj gospodarstva i civilnog sektora na «krajnji proizvod» najčešće je ograničen na neobvezujuće konzultacije. Zbog toga u Hrvatskoj nema značajnih primjera uspješnog partnerstva privatnog i javnog sektora na projektima značajnim za održivi razvoj. Razlozi su u nedostatku motivacije privatnog sektora da stupa u neučinkovite i neizvjesne odnose sa vlašću. Naime, gospodarstvenici su zasigurno zainteresirani za ulaganja koja bi bila ekonomski i ekološki opravdana i društveno priznata, ali ih obeshrabruje neizvjestan ishod dogovora. Nepovoljni su mehanizmi naknada, trošarina i drugih davanja koji

najčešće ne uvažava djelovanje na okoliš (ne postoje, kao u razvijenim zemljama carinske povlastice, porezne olakšice i sl.).

Najsvježiji primjer ovoga jest i novi Zakon o otpadu u kojem prilikom izrade i donošenja nisu uvažene primjedbe i prijedlozi gospodarstva te je isti unatoč određenom kvalitativnom pomaku i nadalje restriktivan za gospodarstvo.

Unatoč općim uvjetima u kojima se odvija gospodarska djelatnost, a koji nisu ohrabrujući za održivi razvoj, valja ipak reći da su među vodećim tvrtkama zamjetne promjene koje ukazuju na porast zanimanja za održivi razvoj što uključuje odgovornost prema okolišu, zajednici i općoj dobrobiti i napretku. Takve promjene rezultat su prilagodljivosti uspješnog menadžmenta, prihvata novih saznanja i učenja «u hodu», a potaknute tržišnom utakmicom, stranim ulaganjima i približavanjem EU-u. Riječ je dakle o vanjskim poticajima.

Promjene koje su uprave poduzeća same potaknula su dvadesetak certifikata ISO 14001, rast gospodarskih ulaganja u mjere zaštite okoliša (nerijetko s učincima iznad propisane razine), te pojedinačne inicijative i primjeri ekodjelotvornosti, izrade dragovoljnih izvještaja o okolišu, društvene odgovornosti izražene kroz donatorstvo, suradnju sa zajednicom, potpora ostvarenju javnog interesa, podrška obrazovanju, znanstvenim istraživanjima, obučavanju za održivi razvoj i sl.

Gospodarstvenici se zalažu za promišljeno približavanje EU uz postupno selektivno usvajanje pristupa, postupaka i propisa. Iskustva EU-a pokazuju, da su fleksibilni dogovori vlasti i gospodarstva i «mekani» pravni instrumentarij često učinkovitiji od strogih propisa. Stoga postoji i bojazan, što se već i pokazalo u praksi, da bi se hrvatske vlasti na koje gospodarstvo ima slab utjecaj, mogle odlučiti na «preslikavanje» i trenutnu primjenu strogih standarda zaštite okoliša (primjerice već spomenuti Zakon o otpadu, novi Zakon o zaštiti prirode koji je u postupku donošenja...).

U posljednje vrijeme ipak ima nagovještaja o početku uvođenja o početku uvođenja ekonomskih instrumenata održivog razvoja. Tako primjerice Ministarstvo za obrt, malo i srednje poduzetništvo nastoji ekonomskim poticajima ohrabriti manje tvrtke na upravljanje prema normi ISO 14001 te time ojačati njihovu konkurentnost. Zakon o poticanju ulaganja propisuje da će se ulaganjima u ekološki sigurnu djelatnost odobravati poticajne mjere, porezne i carinske povlastice.

Zaključno, ipak valja naglasiti da zasada domaći politički, pravni, financijsko-porezni i socijalni okvir ne motivira gospodarstvo na održivi razvoj. Pozitivni utjecaji dolaze pretežito izvana. Tim više su važniji primjeri samosvojnih pristupa, programa, postupaka i ulaganja vodećih gospodarstvenika koji, usprkos nepoticačnosti okruženja u kojem djeluju, brzo preuzimaju i primjenjuju svjetske obrasce ponašanja i djelovanja koji doprinose održivom razvoju.

Željko Ivančević
Glavni direktor